

ACC. N:R M. 10833: 1-49. (inkl. tecken)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne
Härad: N. Åbo
Socken: Perstorp
Uppteckningsår: 1948
Upptecknat av: Trante Flåhle
Adress: Björstorp, Perstorp
Berättat av: olika personer; se uppl.
blodens baksida!
Född år i

Helmtak. s. 1-49. LUF 57.

Halm tak. (L. U. F. 57.)Halm takets underlag.

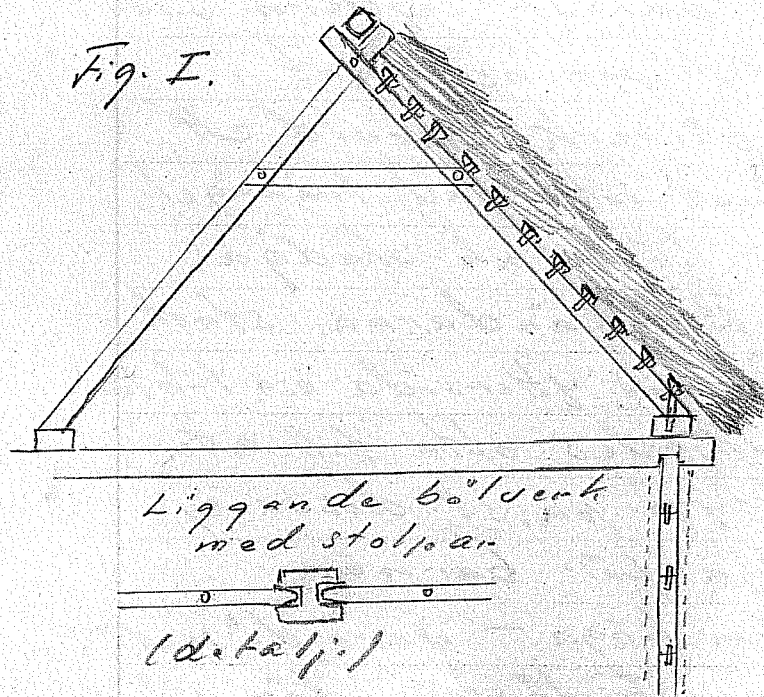
a). Ett äldre byggnads sätt iakttaget. Lär
resning och underlag till halm tak såg ut ex-
fig I. (omstående sida), varost lejderna vilar
på bjälklaget, vilket var nedsänkt i
väggarna s timrade bälverk, varvid ett
hak i bjälken — ibl. med inborrad tränagel
ner i plankan — gav fäste och stadga,
tvärlodes, åt huset. Bjälkändarna stack
då i regel ut på väggens ytersida c:a 4-6 tum
och dessa ändar utnyttjades ofta till att
hänga linor o. a. verktyg på, så dessa ej
blevo så lätt att komliga för barnen.

Sparrarna. — 6-7 tum höga — visso d. s. ned-
siggade i nedre ändan och fästes där på
c:a 4 till 6 tum höga och 8-10 tum breda lej-
derna, jäms med dessas ytterkant. Tränaglades.

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Svante Stöble*
 Härad: *B. 2560.* Adress: *Björstorp. Perstorp*
 Socken: *Perstorp + n. Färingtofta* Berättat av: *Byggn. Thean Hultén. i*
 Uppteckningsår: *1948* Född år *1871 i Färingtofta sku. vistats*

*i Perstorps sku. oavbrutet nära 60 år. Vidare: erfaren-
 heter sammans med täckarna: Sven Persson, August
 Färdig (Färingtofta sku) samt O. B. Björk, Olof Hallin. Perst-
 orps sku. Endast Th. Hultén lever nu.*

Fig. I.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

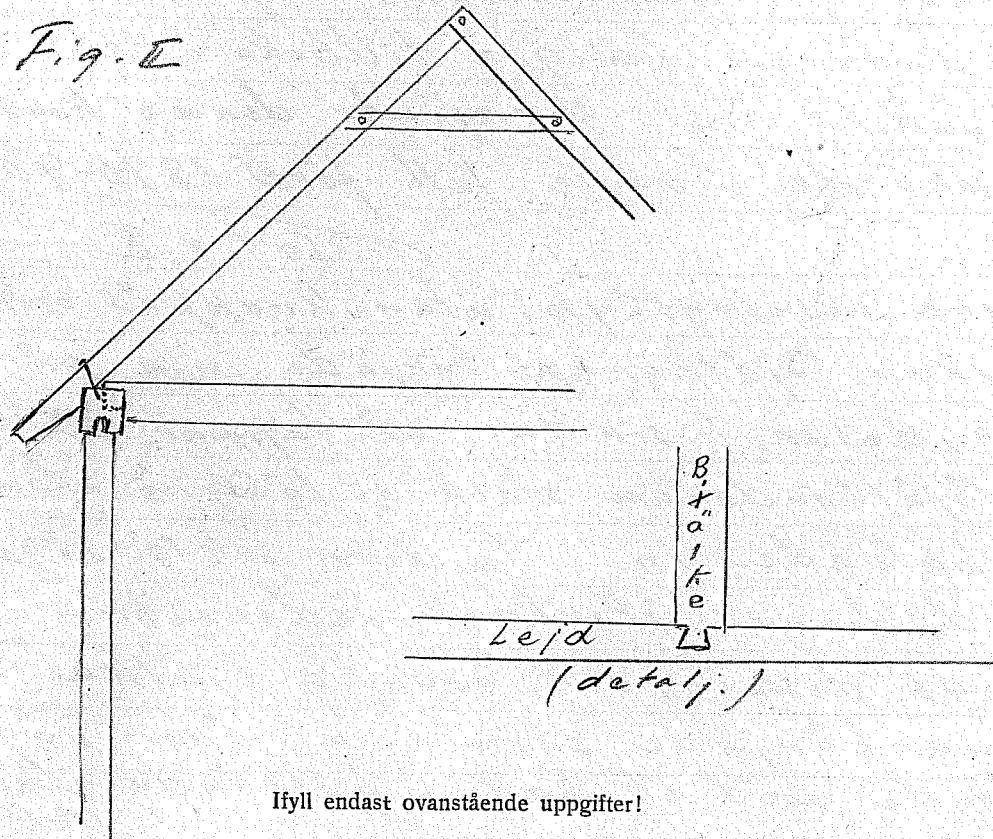
@: a 4-Stum från sparrarnas toppända halvades dessa i kryss sammans med sin motpart. I takets längdriktning lades sedan en rund eller fyrkantig — 4 x 4 tumskroppös, kallad "röggans", i sparrverket nock-klykor, och nagelfästes troligen, åtminstone i ändarna. Längre tillbaka i tiden lär de ha bundits fast. Det ej när denna konstruktion upphörde, i varje fall före 1880-90-talet.

Sefig. II

En nyare resningstyp, utan kroppös och nock-klykor. Bjälkarna började vila på lejderna, dessa i sin tur på tappor i stolpverket. Bjälkändarna stack ej längre utom väggen, halvades in i lejdern och avsågades jäms med dennas ytterkant. Sedermera tapphögs dessa in, s. k. "ösynlig bjälke". Sparrarna började skjuta ut över väggytan, vilande med ett hak i bjälkända lejd.

Landskap: Skåne
 Härad: N. a:bo
 Socken: Perstorp.
 Uppteckningsår: 1948

Upptecknat av: Svante Ståhle
 Adress: Björstorp. Perstorp
 Berättat av: Thea Hultb. i husad.
 Född år 1871 i Vistats c:a 60 år i Perstorp

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

I båda fallen av resningskonstruktion före-
kom s. k. "hannabjälke" mellan sparrstänklarna
i varje eller enstaka sparr-par, beroende
på hur utrymmet skulle disponeras. Ibland
drogs dessa småbjälkar rätt långt ner, för
att bilda stöd för underlaget till s. k. "pall-
nenga", en extra upplagsplats halmbuntar, ris-
buntar o. d.

En takresningsform, med enstaka förekomst,
enligt fig. III iakttagen. Det gällde äldre uthus-
byggnader med tjock gröstensmur till vägg.
Endast i större bondgårdar av herrgårdstyp.
Dessa takresningar försvann i socknen, fast
gröstensmurarna i vissa enstaka fall äro
kvar och påbyggda med nytt resverk. I
Höörs landskommun, Frosta härad, finns den
ännu kvar i f. ex. Höörs gård. Över lögen,
med iukörsportar från båda långsidorna —
var bjälkarna ej genomgående, endast änd-
bitar uppbars av hängstolpe.

Landskap: Skåne

Härad: N. åsbo.

Socken: Perstorp

Uppteckningsår: 1948

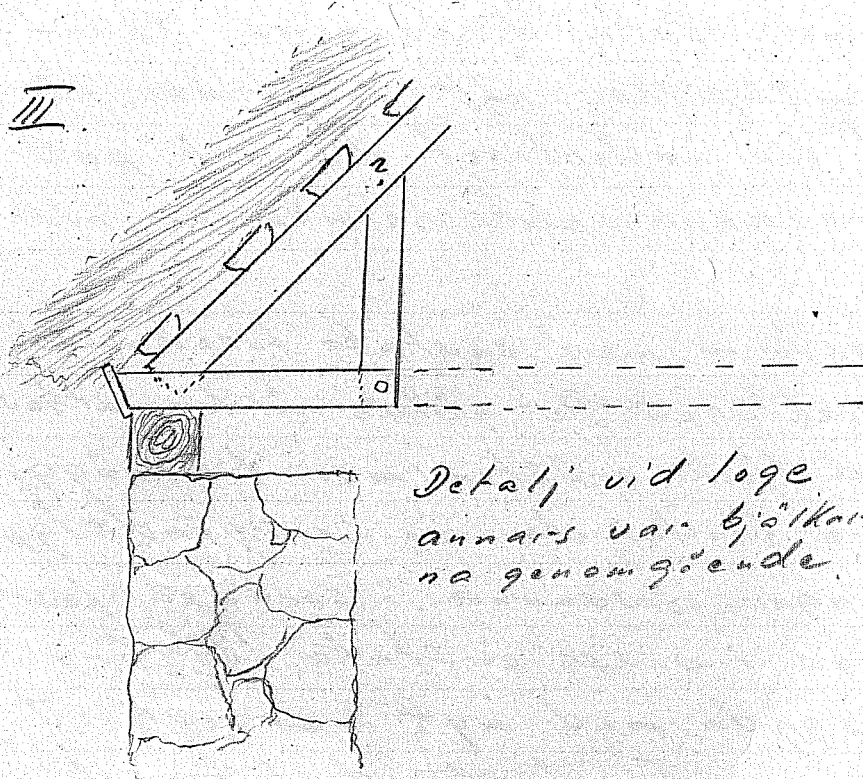
Upptecknat av: Svante Ståhle

Adress: Björstorp, Perstorp

Berättat av: Egna iakttagelser, samt
Johan Hultén.

Född år 1871 i

Fig. III.

Detalj vid loge.
annars var björkar.
na genomgående.

Läkten lades direkt på sparrarna i Y
husets längdriktning.
(Något exempel på s. k. "ständavel" ej
känt i orten. Däremot fanns det på ett
numera rivet hus, det s. k. Rosdalska i
Tralstorp. N. Rörums skn. Frösta lrd. Och-efter
vad jag tror efter utvändigt påseende - tro-
ligen ännu på gammal görd i Sätöfta, nära
Ringsjön. Görden äges och vidmakthålles i
sitt gamla skick av ägaren till firma "Tvätt-
Per" i Malmö.)

Austöndet mellan sparrarna varierade,
2 - 3 alnar. I trakter med självägd god
virkeskog, var 2-alnars austönd vanligt.
Läkten var av furu och gran, helst det
senare. De klyvdes av slakor, med upp
till 5 tum tjocklek i tjockändan. Vid
behov putsades de av på rundsidan,

— som vilade mot sparrarna, antagligen för att
bindvidjan skulle brista mot skarp kant
så att läkten blev ungefär-ligen jämntjock.
Har också sett läkt som ytats till frön
två sidor. (Se fig. IV. a — b.) Läkten nag-
lades fast vid sparrarna med nästan
4 kantiga tränaglar i runda, tränga borrhål.
(se fig V. detalj.) Avståndet mellan
läkten var lika, dock lades överst på
taket två läkten sammans sedan kropp-
åsen bortfallit i konstruktionen. Detta
avstånd tycks dock ha varierat, enl. ut-
sago, 10 — 12 tum, enl. några, andra — de
flesta, däribland byggn. Hult — påstå
att 15 tum var det vanligaste. Det menades
givetvis frön två i utill varandra liggande
läkten s naglingspunkter, annars, när lät-
ten var något olika breda. Läktningen bl. a
sued.

Landskap: Skåne
Härad: N. åsbo.
Socken: Pärstorp.
Uppteckningsår: 1948

Upptecknat av: Svante Ståhle
Adress: Björstorp. Pärstorp
Berättat av: bl.a. Thean Hultén
Född år 1871 i

Fig. IV

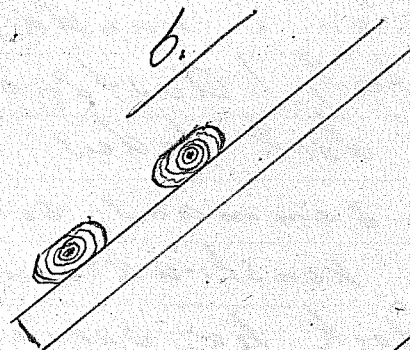
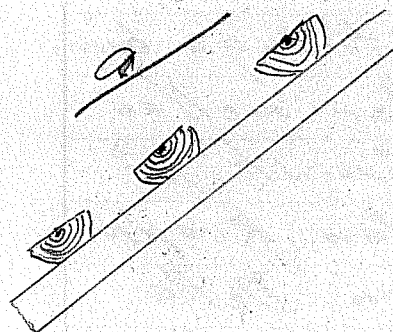
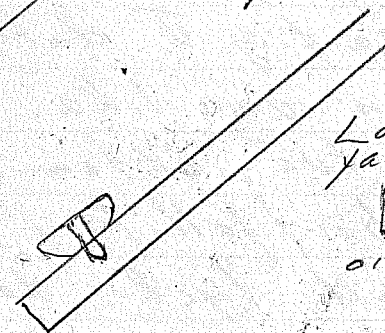

Fig. V

Läktnageln
fästades
och spetsades
lite grand

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Till en början fanns inga taktsprång.⁶
utan läktändarna ligo jäms med gavel-
sparrarnas ytterkant. Sedan började man
lägga 3 tum utspång, som så småningom
utökades till 5 och 6 tum, och i vissa fall
ända mer.

Materialet och dess behandling.

Man täckte i regel med s.k. långhalv,
beredd av ströna efter-lång, grövpipig råg.
Den borde absolut vara rentröskad, så att
inga södeskoror dolde sig i halmen, man
riskerade då för halmbuntarna förstörda av
röttor, i den bindelse halmen lagrades någon
tid, fanns det södeskoror i långhalven, sedan
den blivit taklagd, var öfrigen risken till
förstörrelse given. Både från röttor och fåglar.
Till en början tröskades med slagor, s.k. "plaj-
la". Sedermera övergick de flesta till trösk-
ning med maskin; de s.k. långhalvströskorna.

7.
Där matade man in kärven, först ~~från~~ ^{den} ena
ändan av kärven och så den andra, tills kär-
ven var nöjsktigt bearbetad av den roteran-
de cylinderns slagpetsar. Dessa tröskor voro
också försedda med speciell "reba", så man
fick halmen rent fri för den s. k. smekhalmen.
En och annan övergick dock till slagtröskan-
det, när det gällde på fin täckhalmen. Den
med slagor behandlade täckhalmen, vars alla
stråpipor flatslagits, ansågs av täckarna vara
den förnämligaste; den var nämligen ej så glatt
och svårhanterlig, och de kunde dra åt banden
hårdare och politligare. Den maskintröskade
halmen ägde dock den fördelen att regnvattnet
kunnat rickare sin väg, och kann icke tränga
så långt in i taket.

Vid tröskning med slagor, bredde man ut-
"låg framman" — en halv till en hel trave säd
i toget på "lågningen", sedan man lossat banden.

8
Kärvarna lades i två rader, med axen mot
varandra mitt på logen. Tröskningen försig-
gick antingen "ajuspännas" eller "traspännas",
d. v. s. av en eller två tröskande. För sina höll
lär ha funnits fler också, fast medd. aldrig
själv sett eller hört sådant. Det gällde att
hålla jämn takt; när den enes slag dansade
mot logbalken, var den andres slag på väg
upp i luften för svängning till slag. Påslarna
virvlade ideligen från första kärven på fram-
lägget till den sista, t. o. m. vid ombyte av rad
och nytt handgrepp hölls takten orubbad. Det
ansågs högst opassande att tilltala en trösk-
karl, förinnan han slagit sista slaget på lägget,
och skulle vända kärvarna, eller "resta öpp".
Bödas slagor — i händelse av "traspännas" —
följde varandra från kärve till kärve, från
toppända till roten och tillbaka igen, sedan när-
sta kärve undan för undan, raden ut, växtling

9.
till nästa rad, tills även den var genombeukad.
Man vände sedan lägg, varvid man använde
den sammankollara slagen samt ena beuet. Var-
tröskkarlarna två, vände ^{de} var sin halva rad.
Sedan andra raden lika dant. Varpi^o även den
nya sidan av upplägget fick sin omgång, liksom
den förra. Hade man grundligt behandlat första
sidan, var den andra något lättare att tröska.
Därefter skedde uppskallning och samlandet av
halmen till buntar. Hare skakades ibland med
tjuga, i ög däremot med blotta händerna. Man
var röddare om varje litet brödsäds korn.
Skulle det bli lönghalm till på köpet, var man
som förut nämnts, ända^o nogare. Halm buntarna
stacks undan dit de skulle vara, väl ombundna
med nyvridna band av halm. Två bindningar
minst om varje lönghalm-bunt, s. v. "kleppa".
dessa förvarades stående på rotändan.

10
Svårt halmkravv rävades undan i en hörna,
och blev underlaget av sädeskoror för tjockt.
Fästes det också undan i en annan hörna. Önnars
skulle det dämpat slagen för mycket nästa om-
gång. Den undanlösta tröskade, men orensade, högar
av säd kallades "drösc." "Påjlatröskhed" var
ett tungt och långtråkigt arbete. (Hedd. har själv
personlig erfarenhet från sin 12-13-års ålder
om arbetet ifrån. Två timmar varje morgon före
skoltiden minst, samt hela fritisdagen, tills det
blev sluttröskat.) Var lagbotten jämn och hård,
helst av ekplank, och "bällsträngarna" som upp-
bar plankverket var säkert och lagom öppallade
— det fick ej ligga stöd under bolster-träns hela
längd — underlättades arbetet. På ett ställe
hade man spint två strängar av stötkrid hört.
på varje bolster-trä, så att strängarna var fria
för vibration. Det gav en eggande klang vid
tröskningen och lättade arbetet.

Maskintröskorna drogs av hästar eller oxar. 11
som drevs i en cirkel, försända dragstänger
till kraftväxelverket, en fast pilad kugg-
växelapparat som kallades "vandring".
verifrån en roterande drevaxel ledde in
på logen till tröskverket. Ett slags små trösk-
verk cirkulerade litigt en tid bland små-
brukarna. Dessa drogos för hand av två
personer, medelst en vev. Dessa krävde ju
ytterligare två personer, en som matade in
kärvarna och en som rävsade undan balnen.
De större jordbruket började använda ång-
tröskor, ^{de} första med transportabla lokomobiler
vilka efterhand blev utbytta mot självgående.
Dessa voro till en början förhyrda s.k. bologs-
tröskor. De ötföljdes i regel av såväl matare
som maskinist, ibland också av särskild
säckbärare.

Förr fanns det ej så ont om karlar som tog¹²
sig på "pläjtatösk" p.º accord. De riktigt
professionelle kallades "pångtöskare". De trösk-
ade för "mina, tina, ällta" t. o. m. "föllta korned"
alltefter som tiderna var goda till, efter skörd-
ens beskaffenhet o. d. Det räknades då så att
de i arbetslön erhöles en skäppa säd för
var nionde, tionde o. s. v. skäppa uppväkt
säd som de tröskat ut, eller också motsvaran-
de värde i pengar eller andra förnöden-
heter, enligt förhandsöverenskommelse.

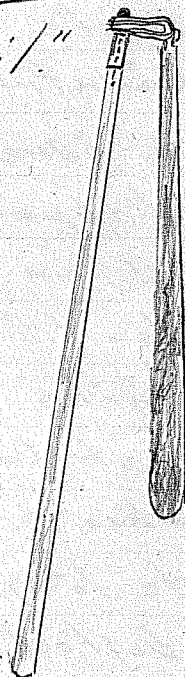
Detta arbete för fattiga familjeröjare kunde
ja inte göra dem välbärgade just, men
det kunde bli hjälp mot hungersnöden,
som i mycket hem på den tiden — särskilt
under de "svåra åren" f. ex. 1868 — kunde
vara rätt så potträngande. Pångtöskarna
kunde nog hålla sig varma arbetet och fick ar-
slagtröske lättare vid frost/beta incubus, oberogande
av vädrat.

Betr. slagans konstruktion se fig. VI, omstöt. 3.
Slagan, "pläjten", bestod av ett runt handskäft,
c:a 2 alnar långt — det fanns både längre och
kortare, beroende på den tröskandes kropps-
och armlängd — av rakvuxet, starkt virke,
f. ex. ask-svall, vilket är segare än käruträt.
Detta skäft kallades "haun-slen". Kring övre
ändan satt en 2-4 tum lång järn- eller koppars-
hylsa. Till detta körde också "pläjtaspiged", en
spetsig pik med runt knapphuvud - 3/4 tum till
1 1/4 tum i diameter. Piken, som var till att hålla
"hillan" fast ^{vid} skäftet, — var runt på knäppt halva
längden, intill huvudet, men sedan 4 eller 5-kantigt
ned till spetsen. Piken brukade vara lite längre
än skafthylsan. Den ~~omvämda~~ "hillan" bestod
av 3-4 läderbitar (cul. fig. det.) av starkt men
ej för styvt läder. I vardera ändan var ett
litet runt hål för att sticka piken genom.

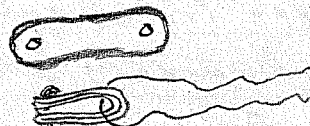
Landskap: Skåne
Härad: N. Åsbo
Socken: Tärstorp
Uppteckningsår: 1948

Upptecknat av: Svante Ståhle
Adress: Björstorp. Tärstorp.
Berättat av: egna iakttagelser
Född år 1891 i _____

Fig. VI
"Pläjl"

Hilla utvikt

Hilla hoplagd
med pik
och band.

14
Dess förinnan vekt man de sammanlagda löder-
bitarna dubbelt, så en ledig ögla uppstod. där
man trädde båndet; — som i regel var ett öf-
stium, det starkaste, smidigaste ^{bindmaterial} som var tänk-
bart. — detta band bands sedan bastant och ykes-
mässigt fast vid slagträet, "slavolen", varvid ett
runtgående hak och ett litet borrhål i ändan på
slagträet var till hjälp. "Slavolen" brukade vara
något kortare än "hauvolen", åtminstone på väst-
ort, alltid av extra kraftigt virke, vresig ek
f. ex. och var ibland rätt klumpigt och tungt
i tjockändan. Hittan skulle med lätthet kunna
sätta runt kring piken, ej heller fick den av
piken trängas för hört mot skaftändan. Det var
också noga med slagträets fästning vid hittan,
ej så fast att det blev "krammt" och ej heller
så löst, att slagträet vändes liksom slingra
sig vid nedslaget. Sådant var mycket påfrestan-
de för armmuskulaturen nämligen.

Långhalmen buntades visserligen omsorgsfullt 10.
efter tröskningen, stöttes i ändan så buntarna,
"klepporna" kunde lagras stående, bands hört och
väl, men bereddes inte till egentlig långhalm, -
i regel förrän senare. Helst omedelbart före
täckningen, t. o. m. ibland inte förrän samma dag
täckningen ägde rum, givetvis med någon timmes
för-öpräng för långhalmgöraren. Det kallades bara
att "jöra an långhalm". Oftast var det husbonden
själv som utförde detta arbete, men ibland kunde
han betra någon annan om det, någon van gubbe,
så han slapp "stån övor" som "jämt". I mitt stolpar
i "lobällken", - logens sidoavbalkning - var i
regel ett hål, avsett för "halmreban", se f. g. VII,
ett primitivt redskap av trä, som användes
just vid tillverkning av långhalm. Där drog man
halmen genom "fätt för fätt", tills den var ren
och fri från brutna strån o. d. Järna använde
man ett ledigt "vrielo" att sedan samla halmen i,
se f. g. VIII.

Landskap: Skåne
 Härad: N. Åsbo
 Socken: Perstorp
 Uppteckningsår: 1948

Upptecknat av: Svante Stöhle
 Adress: Björstorp, Perstorp.
 Berättat av: egna iakttagelser
 Född år 1891 i _____

Fig. VI

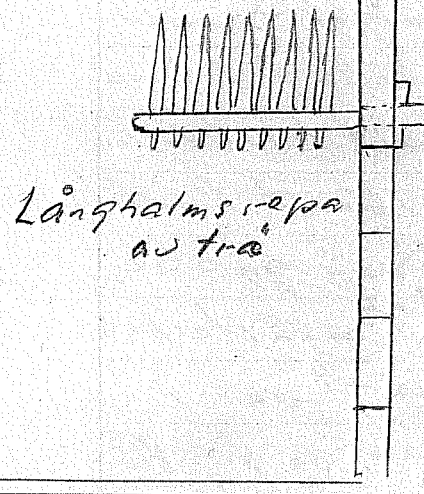
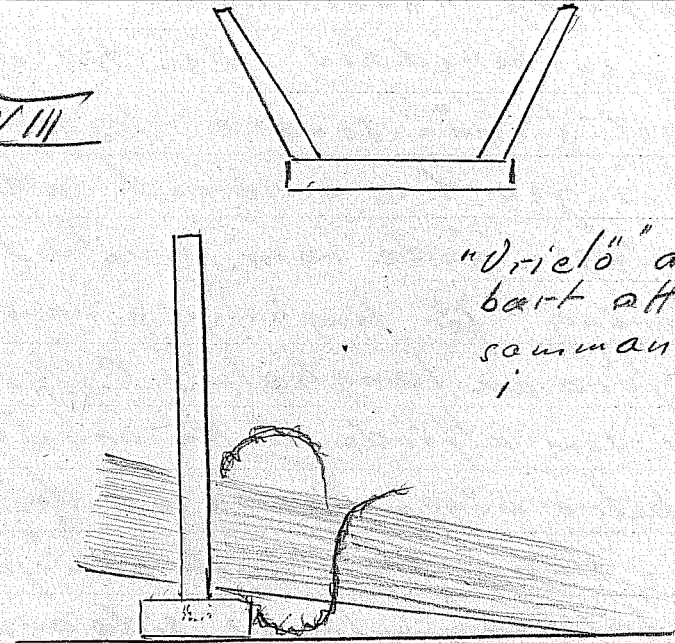

Fig. VIII

"Vielö" använd-
bart att samla
samma halm
i

16
Där kunde man ha det nyvirade halmbandet
liggande löst under, tillräkta till bindning. Se-
dan första bandet lagts, stötte man buntar
jämn i rotändan och band sedan ett andra
band, längre ut mot toppen, för att ej ströna
skulle streta omkring och brytas. Skulle halmen
vara till avsala, gjordes buntarna stora. Skulle
de användas till täckning på platsen, blev ej
buntarna mer än hölften så stora, för att
vara lättare och behändigare för upp på toket.
Tsenare fallet högg de ibland ännu jämnare
i roten. Man högg med en exhans bila mot
ett hackbräde eller en plankstump, aldrig
med trösklogens botten till underlag. Den som
skulle passa upp täckaren: bära upp material,
hjälpa till med "tvärstiens" vändning och säkring,
var ofta en "punga stöden", som hade lätt
för att "klya o klöra" (klättra och kliva). I brist
på sidan, fick en vuxen bli passopp. t. o. m. hus-

17.
bonden fick ibland bekväma sig till det,
sällan eller aldrig en kvinnlig person. Det an-
sigs skamligt låta dessa klättra på taket, till
allmänt "alöje". Kanske kvinnosedan förr,
att aldrig ha byxor på, också var en bidragan-
de orsak till denna moral kodet. Här dock hört
berättas om en kvinnlig (!) taktäckare. Hon lär
ha levat och verkat i Vedby?ska för ca 80-90 år
sedan. Men hon var visst mer än vanligt okvinnlig
åt sinns, suor och drack brännvin i kapp med de
värsta bland männen. Vid arbete på tak var
hon dock klädd i mansbyxor och skinnöst.
Otröskade hette kärvarna "negor", i sing. "neg."
som tröskade blevo de "rulleppor" och "havra-
kleppor" endast beredd halva hette "långhalms-
kleppor"; har också hört "fäskeskleppor", det
gällde möjligen halven sedan den ombuntats för
transport upp på taket. "Fäskeshalm" var den
halm som avsigs till beredning lämplig.

Rund säv har i enstaka fall använts till tak,¹⁸
i början av 1900-talet kunde man se det på
ett och annat skjut, höns- och svinhus etc. Har
själv varit behjälplig att lägga ett sådant tak i
Ångstugan, Ebba p. Vörstorp sk. Troligen har
det varit allmänare längre tillbaka i tiden,
särskilt bland de fattigare, "husare" o.d. Den
skördades med skära, s.k. "sögel", i ka dan
användes till lin, de som ej "össkete" upp denna
u. b. — Även vass lär ha använts enligt de
äldres utsaga, givetvis närmast av dem som
bodde intill vassbeväxta sjöar och åar.
Ett tak har jag sett inom socknen, med säv ned-
till och omlagd gammal takhalv upptill. Det
lades visst 1905. Täckta med gammal halv
brukades nog endast till gamla hus, som på
så sätt fick sin livstid förlängd med några
år till. Förekom nog inte på goda byggnader.

Taktäckningen.

19

Obundet tak. (Okänt i dessa trakter)
Bundet tak.

En taktäckare arbetade nog ytterst sällan ensam, hade alltid en medhjälpare; var så iate halmen "au jord" så blev det två.

Man lade aldrig taket i hela dess längd från gavel till gavel, utan alltid i skiften, s.k. "stjär stjär"

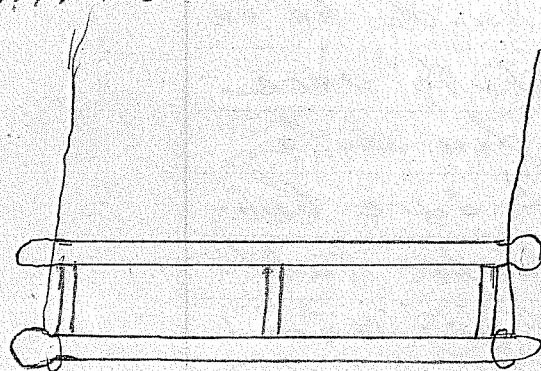
Vad som här på orten kallades "tagstie" var en vanlig längstege av gran med enkäppar till stegpinnaar. Den skulle räcka från marken upp till takåsen helst. Om det fanns så hög vuxen gran på ågorna och man var lite slöjdkunnig tillverkades den möjligen hemma, annars köpte man den av de nedåt slättbygden farande "stjärjüngarna" som gärna lassade av en sidan på halva vägen mot de egentliga leveransorterna nere i slättbygderna.

Den dubbla täckbom som halmtakstäckarna 20 använde kallades "tvärstie", sådana tillverkades i regel hemma i gården, eller av någon träarbetare i nejden. "Tvärstiens" längd varierade, ofta efter "social" mött-stöck. En torpare e.d. hade en på 8-10 alnar läng, men en storbonde med stora takytor att underhålla kunde ha en på både 14 och 18 alnar läng. Den skulle vara så bred att när täckaren stod på den skulle han kunna stödja underbenet mot övre bommen, och helst då omedelbart nedanför knät. Han hade i regel s.k. "knäpudor" just för sakens skull, bandna vid benen, för att förhindra blösor och ömmande tryck på benen. Betr. "tvärstiens" utseende, se fig IX, omstående sida. Där stänger man vore runda, i ett kraftigt tilltaga c:a 6 tum i genomskärning. man skulle på fotfäste där, utan att skada underliggande takbom — de sammanhållande mellanståerna, 3-5 till an-

Landskap: Skåne
Härad: N. a.sbo.
Socken: Perstorp.
Uppteckningsår: 1948

Upptecknat av: Svante Ståhle
Adress: Björstorp. Perstorp
Berättat av: egna iakttagelser
Född år 1891 i _____

Fig IX.
Dubbel fäcken
sk. "tvärstie"

talet, voro av seq ek, bok eller även bok, och 21
c:a 1 tum tjocka samt $2\frac{1}{2}$ till 3 tum breda. De
voru omsorgsfullt instända tvärsigenom bär-
stängerna, kilade och naglade. Sedermera
ökades dubbelbommen bärkraft och säkerhet
genom 2 - 3 järnspolar med balthuvud och
skruvmutter. Bärstängerna voro av lättare
rundträ, av barrträ (?). De voro i ena änd-
an försedda med "hals och huvud" (se f. g.)
som voro placerade olik skiftes. Denna an-
ordning var till för att genom ett öglomslag
av täckrepet säkra bommen att vända sig
själv. "Tvärstien" vilade på två nedställda
spiror, d. v. s. lutade mot takytan, eller också
mot en spira och kanten på "täckrestien". Detta
för att ej gräva sig ned i taket. Ö. hängde
den i "täckstrajben", vilka lögge tillbaka vatten
lindbast, sedermera av 6 tötig hampa. Efter
dessa kommo de s. k. manillar-repen.

Täcklinorna bands fast upptill i Kroppåsen, 22.
sederma i översta läktet, vid och om sparran.
Det bleo brukligt lägga två läkt intill varandra
överst, vilket säkrade för dycka härvidlag.

Den uppburda takhalmen lade man på de bara
läktena över pågående täckskifte, en och an-
nan taktäckare ville dock ha den på täckbom-
men, det var sådana som brukade stöta hal-
banten sned före utbredandet,

Täckning från höger eller vänster berodde på
om täckaren var höger- eller vänsterhänt. Det
bleo från höger alltså, i flesta fall.

Då takskägget lades stod täckaren på bommen
som ju vilade mot spirorna, såvida det ej gäll-
de baksidan av en backstuga, då han givetvis
stod på marken. Takets tjocklek berodde helt
på ägarens önskan och resurser. 6-7-8 tum.
Af söder och väster behöfde nog taket vara tjock-
ast, vet ej om så bleo fallet. Varierade väl också.

Om glipan mellan halmen och takfoten tåta. 23
des, så var det med s. k. "simstrådor." Har
hört många avlidna täckare tala om "doekor",
men det inget närmare om det.

Tätkäppar, s. k. "täckerafta" samt täckvidjor
ha använts och användes ännu i förekomman-
de fall. Visserligen töcktes med stöltröd en tid,
en täckare Björk lancerade detta bruk, men
övergavs av de flesta på grund av vissa slag-
saker, varom följer sedan. Tätkäpparna voro
mest av hassel, som det varit gott om för-
i trakterna här, men även rönn förekom, samt
en, vilka voro varaktigast, fast svåra för
i lämplig längd och grovlek. Har hört priser
på 75 öre till 1 kr. pr. hundra stycken, t. o. m. 1.50.
Dagspris okänt. Tjockleken var $\frac{3}{4}$ tum upp
till $1\frac{1}{4}$ tum. Någon gång användes hel- och
halvklyvda köppar.

~
Täckvidjorna voro mest av björk. Har kort 24
att videvidjor skulle vara bäst, ej sett sidan
användas. (ent. Theor. Huttig.)

De vreds till i försikt tillstånd, annars blev de
spröda och omedgörliga. Då fick de sin rätta struk-
tur som påminner om tötarna i ett rep. Man
drag ett tag med kniveggen längs ena sidan
på riset. höll sedan med ena handen och knäna
fast riset, med andra handen började man så
om riset från toppändan, bit för bit, allt efter-
handen flyttande höllgreppet längre ned mot
grovändan på riset. tills man knöckt riset
längdledes och fibrerna spiraleridits. Top-
ändan spetsade man med ett eller två snedsnitt.
Vidjorna fick lagras svaltt och fuktigt under
vot massa p. ex. Före användandet lades de
i blöt; i den händelse de var mycket torra,
gick de doppas snabbt i öngott vatten först.

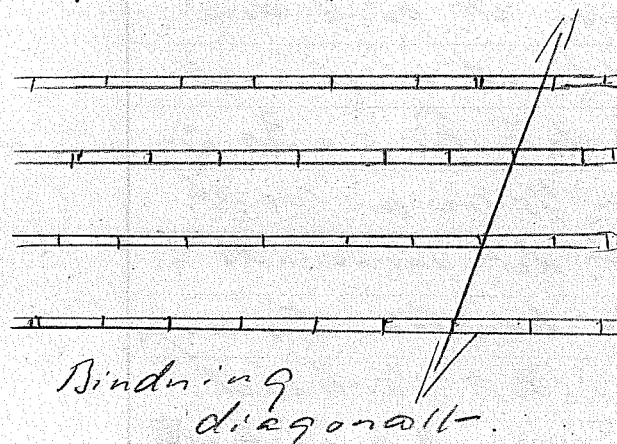
På 1870-talet nödgades min mor-mor (född 1828?)²⁵
tillverka i tusental med vidjor till täckningsstrukt.
Tror det var 17 öre pr handradet, kon erhölet; när-
det var som bäst. Men det skulle vara "storhandels"
altså 120 St. Han hade över milen att bära dem
till uppköparen och fick själv leta ut riset i sko-
gen, köra av det och bära hem det. För c:a 30 år
sedan var priset hos mig en bit 75 öre pr. 100 St.

Olika täckare band olika tätt, det varierade
något mellan 10 och 15 tum mellan banden. En nog-
kaletakstäckare satte banden i s. k. förband,
mest enligt fig. I omstående sida. Det påstods
hålla mer tätt så, och vara längre. Vilket torde
bevisas.

Vid bindningen snodde man först toppändan
av vidjan och lät den dubbelvid sig själv, var-
vid uppstod en hållbar ögla i ändan på riset.
Sedan stack man den spetsade grovändan genom

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Soaute Ståhle*
Härad: *N. a. 560* Adress: *Björnstorp. Perstorp.*
Socken: *Perstorp.* Berättat av: *Thea Hult, m. fl. samt*
egna iakttagelser.
Uppteckningsår: *1948* Född år *i*

fig I.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

den lösa halmen ovanför läkt och käpp. Man ²⁶
hade andra handen in stucken under läkten, tog
mot vidjespetsen och drog ut den underifrån, drog
åt vidjan så pass att öglan blev där den skulle,
stuck in den spetsiga ändan genom öglan och
drog åt ett lagom tag. varefter man övergick
till nästa band. Sedan alla banden längs lägget
blivit anbringade, jämkade man ytterligare till
takfallet medelst slag av täckrakån, varefter
man övergick till hårbindingen. Man drog då
åt bandet mesta möjliga, suodde så det över-
blöna av vidjan, varefter man med ett special-
grepp, som är lättare än de som beskrivas, vidjan
själv bita en virvelknut kring sig själv intill
fästet vid öglan, varefter man stack in spetsen
så långt den gick in i halmen och under kroppen.
En sådan lösknut, rätt och väl gjord, håller alltid,
om man stane till vidjan markar och brister.

Aug. täckning med trödbindning: 27

Täckare Björk, Perstorp, var s. f. n. den som införde stältrödsbindning i orterna. År 1902 var jag honom behjälplig att "fly skäffan" på några tak i Ebbarps by. Jag skulle då källa mig på takets innersida, taga mot den trödbindade skyffeln samt sticka den tillbaka, ca 13 tum från insticket, fast på andra sidan läktet. Han täckte med s. k. "löpan de söm", men fick knipa av tröden här och var och binda den, ty det ville ofta bli en snurra på stältröden och då kunde den ej dragas åt nöjaktigt, utan att brista. Skyffeln var en knappt alusläng trästicka, med djupa hak i båda ändarna för tröden att vila i. Se fig. II. Sättet blev ej så populärt efter någon tid, ty taken blevo ej så töta och vackra, kalman strötode

Landskap: Skåne
Härad: B. Åsbo
Socken: Perstorp
Uppteckningsår: 1948
Upptecknat av: Svante Ståhle
Adress: Björstorp. Perstorp.
Berättat av: egna iakttagelser, samt
div. personer
Född år 1891 i _____

Fig. XL

stoltråds-
skyffel.
(av trä)

gärna af sidorna, och det vilke gärna b.r. 28
da sig små kanaler i halmen, så våta kom
in på lichten och sedan droppade in. Vidare:
om sådant tak skulle rivas, kunde halmen ej
användas till stö, det var omöjligt att få
den alldeles fri för stölträdsbitar, som kre-
slaren lätt fingo i sig. Man fick då bränna
halmen för att vara säker.

Täckning med små, kala kärvar inte vanligt
i bygden här; har dock genom en täckare
från Rönne hört sådant ägde rum någon gång
i V. Förlinge hrd. (Alfred Tälsson, Rönne)

Exempel på "klistering" av halmen okönt.
När täckaren bredde ut halmen, redde och
jämkade till den före lösbindningen, använde
han bara handen och underarmen; var också
rustad för detta med en lös skinnörren, fast
banden ut på armen, samt gående fram över

handloven, annars hade han snart trasat 29
sönder både ärmarna och skinn. Först efter
denna "fräckling" jämkade han till tåkfallet
ordentligt med tillhjälp av rakau, varefter
hårdbindning vidtog.

Varje sådant lag kallades "bann", i likhet
med varje enskild bindning. Att ha lagt
f. ex. "fäntan bann", var liktydigt med
15 rader band eller halmlägg.

Ofta hade töcharen förutom "pudor" på beuen
och lösärm som skydd, kengjorda laddor
eller sockor på, dels för att lättare behålla fot-
fästet på bommen, dels för att ej skada tåket
under sig.

Under bindningen trycktes kappen mot tå-
ket med ena handen, någon speciell hjälp-
artikel här till inte observerad eller hört
om någonas bland töcharna.

Man flatspettrade gärna takköppens ²⁰
tjockända. I regel lades tjockändan mot intill
varande köpps smalända och båda uggof i up-
varandra i skarven, s.ä. J-Vtunn, och man pläjer-
ade en, — somliga två bindningar — just över
denna skarv. Höl för köppändarna i vind-
skidan förekom nog knappast, åtminstone i
Perstorps sku. Har dock själv sett sådant i
ett gammalt hus i norra delen af Färingtäfte
sku. och byggn. Helt ett likadant längre
ut i samma sku.

Oftast anbringades en list på vindskidans över-
kant; har också sett en list anbringad på
vindskidans insida, men alldeles intill övre
kanten, båda sätten givetvis för att hindra
köpparna spela i vådrät.

Haknen bands oftast med två band nära in-
till varandra vid gaveländan, — om töckaren

hörde till de samvetsgranna, — detta för att
motverka den starka påfrestringen av
väder och vind därstädes. *

Vindskidor, s. k. "vengsjeor" användes så
gott som allmänt, de kunde vara 8-10-12 tum
breda, beroende på byggnadens art och ändamål,
samt på ägarens tycke och lägenhet. Någon
gång voro de dubbla på en bit uppåt, från
nedersta ändan räknat. De markades fortast
där annars. Till en början tränaglades, seder-
mera spikades vindskidorna direkt på
sparrens ytersida, om sidos blev det på de
utlöpande läktändarna. Någon gång rundades
de på nedre ändans ytterkant. Sedan den s. k.
"snickar-pröjden" kommit in i landet, blev det
allihanda utskärningar och "kruseferor" beti-
bningshus, men som detta ej var genuint svenskt,
*även så bands nedersta laget vid takskögget
tätare, av samma anledning.

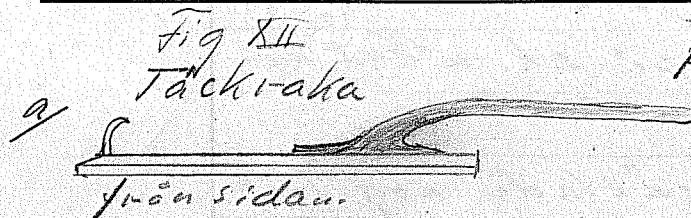
saknas intresse för detta. 32

Förr klöddes ej utsprången undertill, ötmunstone på allmogens hus. sedermera förekom det alltmest på boningshus och även på s.k. uthus m.m.

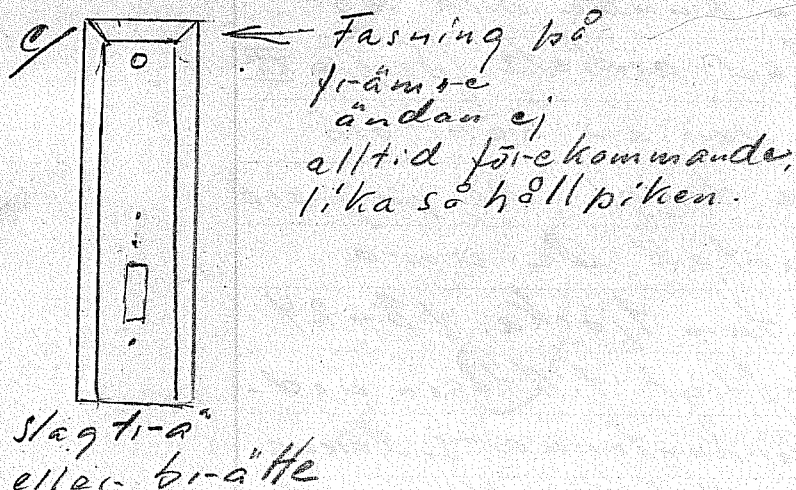
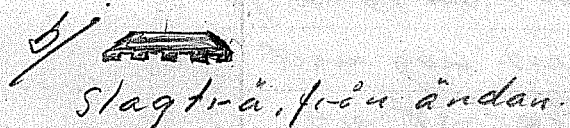
Täckrakor nas utseende växlade nog lite, efter varje yrkes täckares önskemål om lämplighet. Men den enhetliga ortstypen var nog med skäfft som satt in ett stycke på slagträet och var så långt att underarmen kunde vila mot detta och underlätta handens arbete. (Se fig. III a, b, och c.). Slagbrättet var av hårt och rakvuxet trä, gärna lite tungt. De jag sett var ^{av} bok, ett dock av svartek. De var 5-6 tum breda, 1-1 1/4 tum tjocka. 18-24 tum långa, med bred, kraftigt tilltagen nedfasning av ötmunstone/ytterkanterna, sidorna alltså ovantill, - så att brättet egentliga sido-

Landskap: Skåne
Härad: N. a. sbo.
Socken: Perstorp.
Uppteckningsår: 1948

Upptecknat av: Svante Ståhle
Adress: Björstorp. Perstorp.
Berättat av: egna iakttagelser
Född år 1891 i _____

Handtaget oftast något infällt,
samt skruvad eller
på äldre typer: tränaglat.

Kanter ej voro mer än c:a $\frac{1}{2}$ tum tjocka, 28.
detta för att underlätta knivställningen vid
yt-skärningen av taket. Raktorna voro
oftast i grävre ändan upptill försedda med
en bakåt böjd pik, träknagg, eller — i torf-
tigaste fall — ett spik, för upphängning av
rakan på löften (Min morfars täckraka sak-
nade detta) Har sett enbart en raka i trä-
varens ena sida var försedd med träspinnar
av trä, men denna raka tillhörde en inflyttad
täckare, närmast kommen från Hallaröds sk.
På brättets undersida, slagsidan — fanns jämn-
löpande refflor på längden, refflornas bredd
var c:a $\frac{1}{2}$ tum och — möjligen från början — c:a
 $\frac{3}{8}$ tum djupa. Någon orstensbeläggning o.d.
ej iakttagen. Ibland doppades slagbrättet
i vatten före användande, man arbetade
visst lättare på så sätt.

Täck-knivar har jag aldrig sett av någon ²⁴
specialtillverkning, utan de voro samtliga
av hemfabrikat. Det var bitar av gamla
liar som utnyttjades, någon gång också av
^{en} s.k. skär-kistekniv, detta dock till takskäg-
ets behandling enbart. — Skapten bestod av
omludade remisar av tyg eller skin.

Oftast hade täckaren två skärknivar med
sig, en kort och en något längre, ibland också
en ullsax, för att finputsa takskägget från
enstaka stråen. Någon täckare använde ba-
ra "faulekniven" när han "skar ut" taket,
detta ansågs dock föga professionellt.

När man högerhänd - viltket ju oftast var - fat-
tel - började man nedskärningen vid högra
ändan av skiftet, och då skars från höger
till vänster snett nedåt. Man höll rakau ovan-
för snittet i samma riktning som snittet,
betr. täckkniv se ovanstående figar.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Svante Ståhle
Härad: N. åsbo. Adress: Björstorp. Perstorp
Socken: Perstorp. Berättat av: egna iakttagelser
Uppteckningsår: 1948 Född år 1891 i

Täckkniv.

Da' alla liar äro s.k.
högerliar, fick skäftet
vara i spetsiga ändan
av lieskäftet, man har-
rade ner eggarna samt
lindade till skäftet.

de flesta skar frift utaför rakkanten, ²⁵
några dock löfande knivens ryggkant
lätt följa rakkanten. Givetvis började
nedskärningen upptill på "stied," och man
skar nedåt hela vägen, löfande bommen
rulla upp sig nedåt efter-hand.

Täcktes med ny fin halv, användes sällan
frärässa, taket var då så pass halt att
allt ofall lätt och lustigt utlägsnade sig
själf, men om — som ibland var fallet —
förut begagnad takhalv, helt eller blandvis
användes, fick nog rävsan tillgripas.

Någon använde snöre vid takskäggets be-
skärning, andra öter en bräda som fästes
provisoriskt. Någon var så säker på hand
och öga, att han skar takskägget utan någ-
ot som helst till rättsnöre, detta dock bara
när det gällde en stalla skift, aldrig när

det gällde hela taksidor, som täcktes ²⁶
samtidigt skift för skift u. b. - då krävdes
givetvis rätt skiva o. d.

Vid takvinklar o. a., som kallades "smyor"
och "kröga" lades nog på lite extra tjockt
med halm, detta jämte det att de mötande
skiftens halm kom in på varandra - gjorde
att regndalar o. a. blevo rundade betydligt.
I dessa vinklar dubbelband man så högt
och långt in möjligt var. Något specialverktyg
eller dito förfarande härvidlag okänt

Helt halmtäckta utbyggnader med rund-
ad övergång till övriga taket var ganska
sällsynt på orten, men förekom dock sparsamt
och kallades "håmajor". Men så benämnde
också somliga de utbyggnader av trä, med
lodräta säggar utgående från takfoten, vars
vanligaste namn var "kybor". Men det kunde
också vara omvänt förhållande. "kyborra"

förekom oftare här i bygden. Tugen som²⁷
helst hjälpsäte behövdes vid täckning
i nämnda vinklar. Man beräknade skiftets
bredd vid takösen och där nere kunde
man löta bommen hänga snett i repen och
dra in denna i vinkeln, allt efterhand som
man arbetade sig uppåt med takläggningen.
Täckningen, d. v. s. den s. k. "röggningen" eller
"rögganad" av takets nuchparti, utfördes
sällan av täckaren, utan oftast av husets
folk. Till detta tog man sämre halm, aldrig
"langhalm". I brist på annat ^{tog man} begagnad tak-
halm, och i enstaka fall: ljung. Halmen bru-
kade man blöta, för att göra den mer fog-
lig att handskas med. Man lade på ganska
tjockt, och liksom svepte den till lämpliga
sadeltäcken innan man lade på den. Ibland
bars den upp i rep, liksom halmen till täckaren,
ibland på en släpa, den s. k. buan. Se fig. XIII.

Landskap: Skåne

Härad: B. a. s. b. a.

Socken: Perstorp

Uppteckningsår: 1988

Upptecknat av: Svante Ståhle

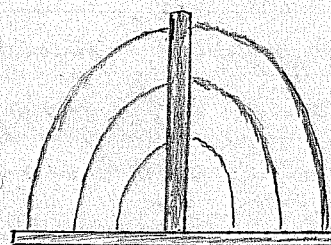
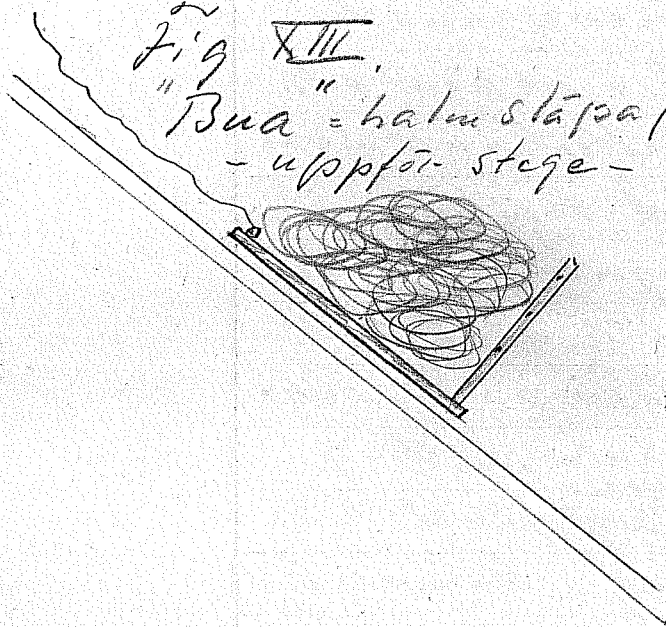
Adress: Björstorp. Perstorp

Berättat av: bl. a. Thea Hult

Född år 1871 i

Fig. XIII.

"Bua" = halmsläppa (med halms)
- uppför steg -

släppans bak-
stycke

Takrytarna, de s. k. "öggaträna", voro 38
allmänt av ek, oftast klumpiga grenar,
helst med en tung, vresig kluns i nedra
ändan. Upp till spetsades de något. De vo-
ro ända till 2 alnar långa, särskilt då de
korslades upp till, så att två 6-8 tum långa
"örön" bildade klykor som sköto upp
över taketsnocklinje. Dessa örön skulle
vara precis lika långa räknat från det
borrhål i träna, där de sammanhölls par-
om par av en 8-10 tumes lång läspinne av
trä. Senare kom bruket av en sammanhit-
lande järnlänk krampad fast direkt i
toppändarna. Då blev det givetvis inga
klykor längre. Men mer än en ansig nog att
såväl tak som hus förlorade i skönhets-
värde därigenom, denna ösikt är ännu
tillfinnandes, ej blott bland gamla och konserver-
tivet betonade.

Andra ryggnings sätt okända på orten. 39

Sista bindningen vid takets översta kant, blev på näst översta läktet, varefter toppen av halmen veks in under, eller över - andra sidans tak. Gällde det nytt tak på ömse sidor, bands de överliggande topparna på motsatta sidan. På ⁵⁰ sätt och icke annorlunda, kunde det bli två kääprader på en och samma läkt. Såvida ej nytt tak lades över ett gammalt slitet, ty då blev det två kääprader på varje läkt. Ty att "sko" taken förkom nog ibland. Man lade då ett något tunnare lager halm över ett gammalt, halvt slitet tak. Detta i halmbesparande syfte, på äldre, ej så värde fulla och ausculiga byggnader. Tillvägagångs sättet var ungefär detsamma som vid nytt tak. Man behövde lite längre vidjor möjligen. Ibland tillgreps täcktröds metoden som lämpligast härvidlag.

Diverse frågor.

40

Fick mossan på taken ligga orörd — och det fick och borde den — skyddade den nog delvis mot eldfara genom quistor från skorstenen. Att mossan skulle skydda mot blixtnedslag har dock aldrig nämnts här på orten. Däremot ansågs bland äldre tidens allmog att den ofta på skorstenarnas s. k. "dräppstenar" planterade "huslögen" (en blommande art av Sedum) skulle verka skyddande mot blixtnedslag. Varför också, om dessa sjölvfortplantade sig ner bland takmossan, de fingo vara i fred. Beträffande de inmurade droppstenarna (se fig. 11) så var det flata, utskjutande stenar som inmurades i skorstenen runt om den samma, för att hindra regnvattnet att rinna ner i taket alldeles intill skorstenen. På sidorna fästes breda "fjela" - bräder med långa pinar in genom taket.

Landskap: Skåne

Härad: N.åsbo

Socken: Perstorp

Uppteckningsår: 1948

Upptecknat av: Svante Ståhl

Adress: Björstorp, Perstorp

Berättat av: Lis Persson

Född år _____ i _____

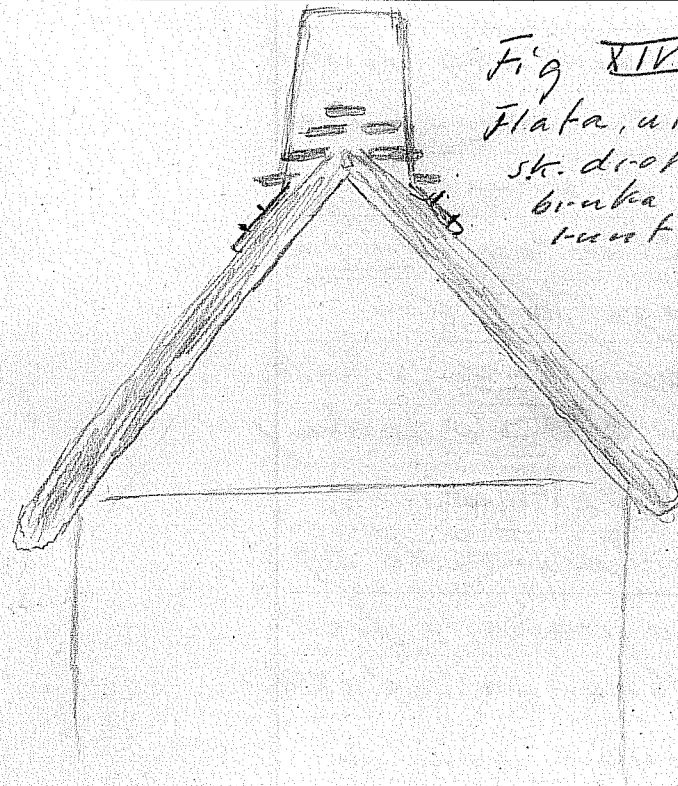

Fig. XIV

Flata, utskjutande
sk. droppstenar
bruka inmöras
tunt skorstenen.

41.
Ett yrkesmässigt och väl lagt kalmtak,
av stridväxt och god långholm, med prinea
kåppar och vidjor, samt om det fick ligga
orört, utan överkan av stegar, möss och
fåglar, kunde ligga fullt dagligt i c:a 40-50 år.
Väl att märka: öf norr-sida. De öf andra väd-
er-streck vetande däremot i c:a 20-30 år.
Minsta hållbarheten var över häst-däruäst.
kostallen, där de var ma, kemikalie-mängda
ängorna från djuren trängde upp och avdunsta-
de i taken, och där gjorde svår överkan,
ej på halmen just, men på vidje banden, som
märkuade och brast.

Taken skulle aldrig rivas. Mossen skulle få växa
i fred. Varje mossklump som föll ner drog med
sig några kalms-trön också.

Till kalmtakens fördelar kan nämnas: De ute-
stängda värsta vinter-kylan och sommar-hettan.

De förhindrade häftiga temperatur-väckningar 42
och den därmed följande väderleksombytesfakten.
Därför kunde p. ex. kö ligga under och intill ett
kalvtak utan att bli unket, fuktigt. Det kunde
ligga där i årtal utan att mista nämnvärt i
smaklighet och fodervärde. Den svåraste
uackdelen låg givetvis i dess eldfängdhet,
fast den är betydligt överdriven. Men förr, då
man hade stora öppna spisar i köken, väldi-
ga rökgångar i skorstenar, särskilt innan ^{man} börja-
de mura valv och sk. "jävall"-luckor i dessa,
då fick man vara försiktig med eldning i stark
blöst, vid full storm utan regn, fick man ofta
lösa bli elda tills vädret lugnat sig.

Halm taksreparation i form av mindre eller
större instick förekom, där blösten kuserat
som vörst, särskilt på gaveltörnar och i tak-
skägg, men även i gränsen mellan "stien", sär-

skilt där äldre och nyare takläggningar ⁴³
mötes, kunde ibland uppstå kanaler, där rötan
i stadkon brister som fick repareras i tide.
Man använde då ingen tvärstige eller bom, utan
gjorde arbetet från en stående stige. Man stack
in lämpliga halvtussar och band fast dem vid
sina ankäppar, så omsorgsfullt sig göra låt.
Var husägaren av förtänksam natur, låt han en
fickare utföra dessa reparationer också.

På nya tak i dessa trakter lägges numera inga
halvtak längre, däremot underhålles ett och annat
gammalt sådant.

För c:a 75 år sedan voro halvtaken så godt som
allmänna här; sedan kom spån- och stektaken
i bruk, samt pappatak — omkring 1890 — och
efter dessa alla de andra: tegel och cement, etern-
it och plåt.

Vet ingen som tillserkar lönghalm till att salu

natilldags, det blir väl endast till eget före- 44
kommande behov, ej heller har jag kunnat förreda
för något pris. För i tiden - närmare besked har
ingen kunnat ge - kostade lönghalmen 8-10 öre
pundet.

Den verkliga yrkestäckaren arbetade alltid på
beting. För c:a 50 öre tillbaka var priset 1 öre
pr. sträckala, räknat på längden alltså längs varje
lätte med bindning. Sedan ökades priset till 15
- 2 öre pr. sträckala. En medelgod takäckare
tjänade i regel dubbla daglönen mot en grovar-
betare. Den som tjänade 5-6 kr. pr. dag efter
priset 1 öre pr. str. aln. det måste vara en över-
dängare i yrket, eller en - slarver. När jag
höi gamla takäckare skryta med att de kunde
lägga 2 st. 14-alnst skift pr. dag och skära ner
dem också, oavsett takhöjden. tilläter jag mig
att tvivla. Täckaren hade alltid fri kost, på

arbetsstället. Med undantag av att han bra-45
kade fött lite extra gott "fäcke kaffe" kl. 10
f.m. extra, med gärna en till två supar i,
var hans kost densamma som de andra. Men
vid kallvöden lek brukade han modera helst
ha någon värmande och kraftig rätt till middag
då: ölsupa, ärt- eller potatissoppa på fläsk- & gg,
kötsoppa på får-kött e.d. Tuga taktäcknings-
festligheter förekommo, men var en nybyggnad
färdigtäckta till ägarens belöftenhet, blev nog
oftast täckaren bjöden några kaffegökar vid
uppgörelsen.

Min morfär, Sven Persson i Böhus, Färing-
tofta sk. född 1824 eller 1825, var taktäckare
bl.a. Förutom jordbrukare, av bodsel och vana,
var han träskomakare, timmerman, trädgård-
anläggare (därvidlag pionöt i orten) medicinal-
väktsamlare och odlare, naturläkare (uteslutande
gratiskarer) ortens enda skrivkari, bräneristkär-

ware, skribittråde af sakkörare Tullberg, 46
bokbindare, liksångare, niddopsförättare m. m.
en i många arseenden liss- och bokvettig man.
Åren 1897 - 1899 var jag ofta med honom på tåkar
när han töckte i nejden. - mest i vögar, kanske
har dock senare i mina pojkar varit "persopp"
till en och annan fäckare, samt en tid hjälparbetare
af två hrr. Falk från Tostarp, Perstorps sk. både
vid husbyggen, reparation och takläggning, detta
dock spår och (mest) sticktak. = hyvlad spår.
Den egentliga spånen var sågad.
Eget upplevt olyckstillbud - bland många - här.
vidlag:

Jag, sammans med den yngste hrr. Falk, skulle
lägga nytt sticktak på en gammalt, tvåvåningars
magasin, tillhörande Hyllstofta gården, Vedby
sk. Byggnaden, som en gång varit bränneri,
var mycket mårken överallt, och minst sagt liss.

farlig. Vi skulle först skyffla bort den gamla spånen, vilket vi som vanligt utförde med vanliga spadar, och vi stod först — som vanligt — direkt på det blottade läktverket. Ett brak under mig, och Falk försvann genom taket in på loftet. Flera läkt hade brustit på en gång. När han åter visade sig på taket, var han helfärdig beträffande lemmarna, men betydligt riven i skinnets. Givetvis fick jag mig ett gott skratt på hans bekostnad. I pojkören sitter skrattet nära till hands. Dock: memoris vakar! Strax efter ökte jag själv genom, och som jag hade större fallhöjd — arbetade högst upp — så kom jag som ett paron, med tveksändan före ner på loftet. Detta, lagt av breda bräder, var just på fallpunkten ovanligt märket, och jag fortsatte genom det samma. Hade jag ^{ej} rökat ha spaden

i händerna och av en kändelse fick denna
tvärs över hålet, så jag hängde där som
en flädermus, kunde det gått på tok rent,
ty i första vöningen mitt under fanns inget
loft alls, däremot på stengolvet diverse plo-
gar och annat redskap. När jag, med Taks
hjälp, försiktigt arbetade mig upp ur hålet,
- d.° skratade jag nästan inte alls.

Et annat olyckstillbud. Detta gällde min
morfar, Sven Persson, och jag var själv ösyna
vittne.

Itan skulle täcka ett "sti" tak till en nära gran-
ne. Denne hade alltid dålig dosning. Denna
gång gällde det täckrepen. Långt över-hals
vogs upp på skiftet, brast ena repet utan
förvarning, och morfar och ena stegändan
kom med en biskslig fart ratschande ned på
det glatta taket. Morfar hamnade "på fyra

ben" mitt i ett grönkölsland. Tumman 49
på stället stod just i dörröppningen
och gav till ett gallskrick:

"Ack, min kära Sven Persson, nu slog du
väl rent ihjäl dig!"

Morfars, som knäslat sig upp igen, rätade
prövande på armar och ben, fullständigt
oskadd, svarade på sitt vanliga, skämtsam-
ma sätt:

"Nej, vet du, jag fick så brätt så det
kann jag inte."

Därefter han fräste ut lite mulla ur
ena näsborren och en stackars trasig,
grön-kölmask ur den andra.

Särskilt det sista var ^{särdeles} ~~särskilt~~ luoj sant
för mig, sedan den värsta skröck känslan
gått ur kroppen.